

„ЗАСТАВА“ излази трипут
у недељу, средом, петком
и недељом.
Цена је на годину 12 фор.
на по год. 6 фор. на чет-
врт године 3 фор. а вред-
ности за Аустрију, а за Ср-
бију на годину 120 гроша
на по год. 60, а на четврт
године 30. гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по ко-
личини прста, које из гар-
монта заузимају, и за сваку
врсту плаћа се за први пут
5, за сваки даљи пут 4 н.
осим тога за јиг увек по
30 н. Дописе се шаљу у
редништу, а предплата и
огласи администрацији „ЗА-
СТАВЕ“ у Нови Сад, у кући
број 858. код „златног јед-
норога.

Број 5.

У Новоме Саду у среду 14. јануара 1870.

Год. V.

У Новом Саду 13. јануара.

У Бечу се расправљају за сад два питања у сваком правцу, прве половине непосредно, друге посредно, по важности својој на првом месту стоје. Једно је образовање кабинета, друго је дебата о адреси у „рајхсрату“. О дефинитивном образовању министарства бечког неможе се за сада ништа рећи, до то: да се комбинације једнако врзу око истих лица, и само за министра-председника као позитивно држи се, да ће доћи Адолф Ауерсперг, који ће према струји духова у дислајтанских на-рода, својим ступањем само ускорити пад овога министарства, а с њиме и целе — владавине-ске системе. Но пре комплетовања министарства преустројба се саме гране владе; нека ће се министарства спојити заједно, а нека и изоставити сасвим. За министра финансије пак држи се, да ће доћи Мађар. Добата о адреси узима врло занимљив карактер; опозиција јако удара на данашњу владу, и по свој прилици мора да је доста опасна, кад се влада побринула да повове Земјалковскога (Пољака из Галиције) у Беч да подејствује својим утицајем на посланике галички, да се уздржавају од опозиције; награда је им по „Н. сл. Пр.“ била та: што би се у министарству унутрашњих дела једно оделење административно за Галицију створило, на челу кога стојао би као шеф, један Пољак!

Сигурно ће посланици галички боље схватити данашњи положај владе и користи које отуда могу по свој народ извући, него да се даду заваравати таким ситницама.

Колико је опасна била игра законодавног тела у Паризу по мир Француске, кад је гласало да се Рошфор изва суду, види се из тога, што је и берга тај дан у грозничавом стању била. Међу тим није дошло до тога, чега се сваки плашио, или боље, што је свако желио. Неки листови пребацују Рошфору кукавичлук, велећи да је прилика била да се збаци јарам царизма, но да он није био кадар отпочети борбу, а био је зато одређен. „Марвел“ пак вели: „Париз и Француска не дају ни једне прилике влади да може пролити крв грађанску, јер би се с тим одложио онај тренутак, кад ће 38 милиона душа у потпун посед себе самих доћи, и република са слободом загрлити се. Ми смо уверени — а с нама и цео свет — да је царевина изгубљена. Она пропада својом сопственом неспособношћу, својим погрешкама и својим злочинством, нарочито пропада због тога, што опозиција, која се против ње диже, не може са пушкама „острагушама“ да досади. Инсурекција — устанак — није толико на улицима, колико у свести; није борба једнога дана него лагани, али извесан триумф разума и правце; та инсурекција је сама природа човечија, која се грози од царевине, као од празнине, и од — ништа. То што се при-правља није револуција, него је реновација — обновљење — друга 1789 година, конституисање социјално-демократске републике. У овом тренутку царство је негод, јер кад неби постојало (царство) више, одмах би сутра дан владао највећи мир. Царство је било дуго господар Француске; данас су улоге подељене. Ми држимо царство у рукама са општим правом гласања. Старајмо се да нас његов пад мање стане од његовог постанка, и да Наполеон III. падне револуцијом општег презирања. У осталом и смрт ради с нама заједно.“

Тако „Марвел“ — али дал ће маса народа француског задовољити се с „презиром“ и чекати да „смрт“ припомогне ослобођењу од царизма врло је сумњиво, и Наполеон III. нигда опасније није стајао него сад, кад се враћа у земљу Ледри Ролен кога име значи толико у француском народу колико и република. И баш као да се и сам удес против Наполеона заклео, јер стари Распаљ, посланик Лијонски смрћу својом начини је места Ледри Ролену у законодавном телу; а да ће Лијонци њега изабрати, сведочи избор Распаљов. Тренутак пак кад Ледри Ролен ступи у дворану законодавног тела, одоудиће по слободу француског народа а отуда и по слободу Европе.

У свези са вешћу о завери против живог руског цара „Остсецт.“ јавља да се из артија које су нађене код поватгарани Ђака у Петрограду види, да на руским универзитетима већ од две године постоје потајна политична друштва, која су међу собом у свези, и имају

врло радикалне цели, и уједно [служе у на-
роду за огњишта агитације. Полиција је, вели
се, поватала тим дружинама коцке, којих кра-
јеви у иностранство допиру.

Сасвим је природно у земљи деспотској, да се образују тајна политична друштва, пошто закони не допуштају јавно делане на политичном пољу, а у вечитом ропству свет неће да живи; дакле мора тражити начина да начини себи одушку.

Начин којим се устанак бокешки у мир прводи, даде повода „Пест. Лојду“ да у овоме 15 бр. донесе чланак управљен против таког умирења. Он је незадовољан таким умирењем, где усташи „положе само пушке — оставивши за појасом пиштоље и хандаре — па их опет после узму на ново к себи“. Тај начин пацификације — умирења — осуђује „П. Л.“ као повреду достојанства државе и части војске! и љуто коре дотичне органе који ту ствар руководе, што нису озбиљну лекцију дали усташима, — „јер се тим начином неће такви људи научити памети“. За тим саветује „меродавном месту“, да: „ове сад у Далмацији створене околности нису трајне; данас ил сутра мора се доћи до ужасне катастрофе, ако се пропусти, тим људима тамо доле њихове појмове о угледу и моћи монархије са дејствујућим остветствима исправити.“

Зар „П. Л.“ и патронима није било доста жртава у кланцима Хана и Загвоздка, кад још хоће „дејствујући остветства“? И зар је њему и његовим патронима више стало до „угледа и моћи монархије“ — средовечни отрцани појмова — него до мира једне области и целе државе? Та „углед и моћ“ аустројске државе одавна је сатира на чист појам тигл епитета, а и промена титуле државне није могла изменити тога сарказма. Него „П. Л.“ што то пише није ни чудно. Чивутину је свака роба на продају; и ми неби на булазине тог чивуцког листа ни главе обрнули, да му не знамо патроне, којима ево и овом приликом велимо: да је једнајести час куцнуо и да је до дванајестог још времена да се окану те политике коју им је брат у Бечу у проглашеној изреци: Славене треба уз вид притиснути — пропасао. Чудо је да на меродавним местима у Мађара чим дођу до чега, увек овлада нагон гњечења остали, нарочито славенских народности. Овај пак чланак „П. Л.“ хоће по свој прилици уједно а по оном: „Мајка ћерку кара, снајк приговара“ да покаже како би се мађ. влада у подобним приликама владала. Или може бити да је „П. Л.“ погледао једним оком на границу, кад је чланак писао? Ако је то, опомињемо онда и њега и његове патроне на доба пре двадесет и две године, кад су исту политику почели терати у Пешти и Пожуну према Славенима у Угарској; но уједно чинимо их пажљивима, да та политика има само једну излазну тачку, а та се зове — Вилагош. Толико патронима „Пестер Лојда“, а њему самом за обавештење велимо: да се чланцима таког духа не задобија симпатија ни у граници — јер су и ту браћа бокешка — ни у провинцијалу, међу немађарским народима, а ми држимо да би „П. Лојд“ тако могао много боље послужити онима који га плаћају, кад би равнао провалију, него кад је дубљу копа.

Црна Гора и влада у Србији.

Могло је у очи пасти, да се наш лист врло мало, и ретко са Србијом бави, и да и сами дописи из Србије нема у њему. Данас се у опште и у другим и страним новинама мало о Србији пише — тек какадак по нека „Видовданска“ или „прескобировска“ соуљага даде гласа о Србији у виду телеграма или кратког дописа каквог, и то само зато, да би се у милости дотични господара своји одржали. Да ли се за државу, за коју се слабо говори, исто то може рећи, што за жену, о којој се ништа не говори, то је друго питање; ми нећемо испитивати, зашто други и страни листови слабо што о Србији пишу, али кад смо већ морали на ту тему доћи, навести ћемо наше разлоге, зашто ми нити пишемо, нити допису имамо о Србији.

Унутрашње стање у Србији тако је, да се похвалити неможе, а спољашње су околности таке, да би нам се можда пребадило, да опасност

увешавамо, ако неповољне ствари на видик износимо. Осим тога често би нам из Србије за зло примили, да се ми мешамо у њијове унутрашње ствари; а што је напоследку најглавније, сад има у министарству и у вишим званијама људи, кои важе као људи либералне народне странке, уз које и неки самостални пријатељи са својим органом стоје — они и пред садашњим светом и пред потомством носе одговорност за тецај и стање ствари у Србији онако, као и ми за наше унутрашње ствари, и истину рећи ови наши пријатељи стоје међу нама и владом у Србији тако, да би с њима разкинути морали, ако би догађаје и недогађаје у Србији мером уверења свога мерити хтели. Нека нам нико не пребади, што у таким околностима имамо обзира, кога другде немамо. Ми смо с ове стране Саве сами размазили Србију називајући је „веницом ока“ Србства, па од ту да бојазан да како што у Србији дирнемо, — било ји је, кои су одма повикали: „дирате у „веницу ока србског.“ Обично се држи, да је свако постојеће стање у Србији и легитимно, и тако да „неможе бити боље“, и људи на челу Србије да су „сама мудрост, само родољубље“, па зато зло и на-опако, да ко у једно или друго посумња — дира у „веницу ока србског“, копа очи Србству. Див наде, коју неослобођени Срби у Србији полагају, из страха, који истима свака неприлика и опасност за Србију улива, плете свагдања влада у Србији за се копрену непогрешљивости, или бар недодирљивости, идентичкујући увек себе са Србијом самом. //

Но ако би нам се, премда неосновано и одрицала реч у унутрашњим стварима Србије, или ако би се ми у том и могли ослонити на радњу и одговорност либералне странке у Србији — то нам нико и под никаквим изговором неможе порећи право, да онда проговоримо, где се ствар целог Србства тиче, а то је, што се тиче ослобођења и ујединења народа србског у тако званој Турској.

Ми видимо, да се око Црне-Горе облаци вију и скупљају; видимо, да Турока прибира војску око Црне-Горе, и да онамо пише најбоље војсковође своје, међу којима и Дорвиншпашу; кад нам из тога неби намера позната била, дознали би је из „Н. сл. Пресе“, и „П. Лојда“ кои отворено о том говоре, да је Турско наумила, опет напасти и разорити ту „разбојничку“ државу, као што они нашу дичну и јуначку Црну-Гору називају. Без сумње, да у том погледу постоји и уговор међу Аустријом и Портом. Аустрија се од последњег бокешког рата побојала за „каторски затон“, кои је и Црној-Гори тако нуждан, и кои би се у каквим приликама од стране Црне-Горе најлакше освојити могао, што је довољно, да зажели, да Црна-Гора покорена буде. Турока од своје стране на рачун тај, што се европско силе страше сукоба ма где, а особито на истоку, и што су готове, да гасе, где букне — почела је од критског рата овамо изазивати сукобе, као у Романији, Грчкој, Египту, па сад ред долази на Црну-Гору.

Турске припреме с једне, аустро-угарске с друге стране не дају сумњати, да се иде о глави нашеј јуначкој Црној-Гори.

Како ће се Србија у случају сукоба међу Црном-Гором и Портом владати? Ово је питање, које ваља озбиљно да занима сваког свесног Србина.

И ту нас обузима страв, кад помислимо на унутрашње стање Србије с једне и на њен одношај према Црној Гори с друге стране.

У Србији — то је заман тајити — постоје три странке: конзервативна, либерална, и странка „златне средине“ или боље рећи полутанска. Конзервативна је наслон внутра Гарапанин, споља Русија, она је анти династична, противобреновићска, и циља по околностима на кајмакамију, на Ђоку Карађерђевића, или — руског принца. На застави је ове странке: „церић“, по изреци шефа јој: „Невнам устав правити, али знам церићем ребра домити“. Друга је странка пређашња опозициона, којој је била девиза: слобода под династијом Обреновића, но која се раздвојила, како је коме у сукобу између „Обреновића и слободе“ једно или друго прече било. То је

узрок да најпре нисмо могли употребљавати, а сад и не добивамо дописе из Србије, јер једни од наши пријатеља повлађују, где се неможе повлађивати влади, други пак и безвремено и прекомерно ударају на њу, што нам је на последку резерву наложило. Трећа је међу обема баланзујућа, којој је застава „Обреновића“ средство самоодржања у државној власти, и систем владавине: држати прву странку чрез другу у шкрипцу, а другу чрез прву у зашту. Отуда чудовато, неприродно стање ствари у Србији.

Државна власт бојећи се прве странке, зазирући од друге, стоји на једном месту, или парализујући прву и другу странку међусобним трвењем, сама се окреће у — врлогу. Либерализам је постао плашљив, и метувни једну ногу у владу, боји се, да се са полутанством бори, и коло слободе напред поведе, из правог или уображеног страха, да ће се полутанство сложити са реакцијом, те тако да ће либерализам изпасти из сваког утицаја на владу. Једном речи, либерализам прева, да и опет постане отвореном и јавном опозицијом владајуће не династије — него системе.

Исто тако заплетено стоје ствари и одношаји споља. Данашња влада нити је пристала Русији, нити Аустро-Угарској; Русији не, јер је кнез Михаил инаугурисао био аустро-угарску политику, а доцније и зато, што се Русија отворено изјаснила за Гарапанинову странку у Србији, што је преко митрополита Србије повати дала; Аустро-Угарској не, јер толико још вазире од Русије и русоманске странке у Србији.

Са Црном-Гором данашња влада у Србији такође не стоји у пријатељству — ма шта се иначе говорило. Има ји, кои кажу, да ово не треба на видик износити, ма да је на жалост тако — и ми смо оклевали, то изрећи, али што је опасност ближа, то је баш од тајена све већа штета. Овако би можда остало све до часа, кад би сложног рада требало, па би баш у часу опасности, као оно на кнежевој вечери показала се неслога, кад не би ни временна ни прилике било, на пут јој стати. Треба да јаван глас народа нашег свој тежином својом за рана и за времена притисне око тога, да се међу Србијом и Црном-Гором слога утврди, ма и претњом осуђења оне странке, која не узвхте. И ту је ствар огледала, што је руски прет умешан; но Срби треба да знају, да им је пре свега нужна слога међусобна, па да сами праве мир у својој кући, без утицаја трећега ма и сроднога.

У Србији се туже, да црногорски кнез иште за се Херцеговину, а Србији Босну, што србска влада неможе допустити, јер се тим Србство цена. Ако је ово основ, то и ми тај основ одобравамо, и нисмо никако за то, да се праве више држава србски — али с друге стране и то ваља на уму имати, да срећа и будућност Србства не лежи у једној, ма којој династији, и да не ваља династични интерес моралитични свега учинити. Кад је кнез Никола имао толико самопрегоревања, да преко и саме воље свога отца Мирка у уговору са покојним кнезом Михаилом онаке уступке и жртве са своје стране учини — може се сад од Србије, и њене данашње владе захтевати, да у уговору могућности места даду, да и кнез Никола може на чело србске државе доћи — ма то било по међусобном наслеђству, ма по вољи народа. Иначе би морали увести, да власницима у Србији најте толико ни до Обреновићеве — колико до своје какве нове династије стадо. Кои би н. пр. свестан Србин могао првенство дати Николићима и Бајићима пред кнезом Николом?

Ово ми говоримо у интересу јединства србског са монархијског, иначе нама не неприкосновеног гледишта — јер видимо ли, да се наши кнезови свађају још око деобе земаља, вала, то ћемо отворено изгурити црвену заставу, па шта Бог даде.

Кад се Србија и Црна-Гора сложе, и у своје коло и околне хришћанске народе увуку — не треба им ни пријатељства Аустро-Угарске, нити је заирати од Русије; Русија, и што не би тела, мораће у свом интересу толико учинити, да друге државе, а нарочито Аустро-Угарску препречи, да се не мешају у турско-хришћански рат, а на толико је Русија већ оружан.

Европска је констелација така, да би управо

Прна-Гора могла Порту на пролеће на рат изазвати — али Србија да прискочи. Иначе ако Порта рат са Црном-Гором изазове, а Србија ову напусти — изгледа ће, као да би и њој из династички обзира угодно било, да Прна-Гора ако не падне, оно клоне, што би се у Србству страшно осветило.

Ми дакле називајући на пролеће рат Турске са Црном-Гором за времена подижемо наш глас, и прикљичемо браћу нашу у Србији, да што пре изравнају своје разлике са Црном-Гором, како би Србство пролеће безбрижно, и сложном дочекало могло.

Много је времена, да је влада српска глас унутрашње слободе ућуткавала обећавањем скорашње спољашње радње — ако и ове скоро не буде, онда ћемо и ми свој пређашњи положај према влади заузети.

Славном црвеном одбору ерб. правосл. общине у Н. Саду.

Имам част славном одбору до знања доставити, да сам српске народне школе у Новоме Саду надгледао, и у истима више мана нашао, но све то мано по моме уверењу могу се уклоњити са добром и правом вољом, и ревностним надзором; и могуће је овдашње српске народне школе без напрезања у тако стање поставити, да законске пропису, а уједно и узвишеној цели одговоре. Овај пак за будућност народну велеважни посао, даје се тим лакше уредити, пошто је васпитање дечице врстним и прилежним учитељима, — који тешкој задањи својој са похвалодостојним радом одговарају — поверено.

Ал врстни и прилежни учитељи несачињавају још добру и ваљану школу; учитељски је рад, као што је славном одбору познато, ограничен само на наставу дечице, и може само онда од користи бити:

- 1., ако је школска зграда према потреби удешена, и
- 2., ако дечица школу прилежно посещтавају.

Ово су битни услови добре школе, и где ових нема, ту је безуспешан и најбољи учитељски рад на пољу народне наставе.

На жалост у Н. Саду нема баш ових главних услова добре школе, — јер пошто се и најмање сеобе побринуло за школско здање, — православна ербока община у Н. Саду, — осим оне три школске зграде у предградју, — од коих две на гробљу леже, нема у средини варошкој ни једне школске зграде, коју би својном назвати могла.

Школе, што су у средини вароши понамештене, једно зато, што су главне, а највише зато, што је то средине вароши, морале би у вароши, где 8.200 Срба станује, за узор служити, но ја сам се баш о противном уверио.

Сви у вароши постојећи, и по пољу подељени разрези смештени су у приватним, под најам узети кућама, и као што сам се уверио, није се пазило на то, дал су собе за наставу zgodне, или не, дал су видне, и доста простране, и најпосле, дал су за децу опасне, или не? — на ове околности нико се није обзирао.

Исто тако нико неводи бригу о томе, дал дечица школу посећују, или не. Ова је брига

Подлистак „Заставе.“

Нов комад нашег позоришног репертоара.

На св. Јована. Синоћ имасмо у нашем позоришту ванредно уживање, ако се то уживање назвати може, кад човек, што не се у обичном говору вели, на живом угљевљу седи. Даваше се „Уљкава комедија или кицош Мата, балава Ђура и држави Стева“ од Чича Пантелије, као што сам наслов оће да рече, — шаллива игра.

Ми немамо времена а и неосећамо себе пованим, да тај нов комад нашег позоришног репертоара подрбно и меродавно пресудимо, али говора о њему мимоћи неможемо, кад оћемо утисак да саопштимо, што је на нас и као што смо се за време и после представе уверили, и на већину публике учинио; јер то двоје једно с другим у узрочној свези стоје.

Садржај је комада овај: Шумарски, шумар на једном властелинском добру у Славонији, има три кћери; две старе и заостале девојке, надрицивиловане и покварене кокете, и трећу кћер удовицу, која је од обе девојке лепша, природнија, али пуна необуздане страсти за уживањем. Осим други мањег значаја особа, налазе се у том комаду: друга жена Шумарског, мађија горњи трију лица, и жена мати, дакле друга пуница шумарова.

Интрига се, коју је баба са својим ветом одела, у главном око тога вије, како да се те три кћери Шумарске а најме девојке а tout prix поудају, да после старија у кући повољно и комотно живити могу, на немјајући други прилика, нају маторог Уљкића, alias балавог Ђуру и државог Стеву за ветове, кои управо ни сами незнају како су до жена до-

напуштена, и родитељима је на вољу остављено, да дечицу шаљу, или нешаљу у школу, — те лако од 6—12 година мушке 650; женске 746, — свега 1396 — дечице, иду у школу мушких 365; женских 224, — свега 589; — следователно школу не посећују мушких 285; женских 522; — свега 807.

Ови штатистички податци, и горе наведени недостатци у школским здањима, јасно сведоче, да је народна настава у Н. Саду напуштена, и занемарена, и то с нехотости баш оног тела, које је по своме положају, а и по дужности својој, баш на то позвано, да наставу народну унапреди, и да управу са српским школама у смислу 66. закључ. ерског народног конгреса изврстује.

Да ова нехотост и немарност за цело постоји, о том сам се приликом инспектирања лично уверио; уверио сам се даље, да управу са ерским народним школама новосадским, само месни школски управитељ изврстује, и више нико, и применити сам уједно и то, да је та управа само на религиозне, и педагогичко-дидактичке ствари ограничена, и да тако друге битне дужности, као: старање за школске зграде, и надгледање, дал дечица у школу иду, нико не одривља.

Оваке немарности у извршавању најсветије дужности, опазио сам са жалашћу не само у Н. Саду, него и у свима ерским народним школама, које сам до сада походио, — свуда су школе напуштене, и то тако, да изгледа, као да те школе нису ничија својина, пошто местни одбори фактичним извршавањем управе нису се још ни у посед школа ставили.

Славни црвени одбор сигурно је вољан овдашње вероисповедне ерске школе, као такове обдржати, ал воља без рада нема практичне вредности, особито на пољу народне просвете, где се због нехотости и нерада подмладку грдне штете учинити могу, и то штете, које се у невреме поправити немогу, и зато с обзиром на горе наведене околности, које одлагања не трпе, пријатељски позивам, и умољав сам славни одбор, да неодложно сходне мере употреби, да се назначене мана, што пре одклоне, и ако би славни одбор мој савет уважити хтео, предлажем, да избере из своје средине један одбор за школске послове, којег би одбора задатак био:

- 1., да настоји да се у средини вароши савида једно школско здање,* које би потребама одговарало.
- 2., да се на салаши, — осим „Клисе“, где 19 мушке и 22 женске деце школу посећују, — за децу бројем 256 још два амбулантна учитеља наместе.
- 3., да се сходно мојој наредби, коју сам прошле године издао, за школу способна деца од 6—12; и од 13—15 година по полу сваке године у течају месеца септембра чрез један, или више подбора по протоколу крештајемих пишпу.
- 4., да учитељи изводе из каталога истом одбору школском сваке недеље, сврху оне деце, која од школе изостају, на ту цел предају,

* Општина је давно о томе донела закључке и приправила све за издање, а што до сад није до извршења дошло, кривица је мађ. владе која је ову варош за последње време толико спречавала својим „истрагама и комесарима“ сваки други рад општински. У)

или; — а хирург кицош Мата, он се и сам са удовицом погоди.

Карактерне слике поједини лица у комаду познати дају, да је сујет из распада, са буњишта друштвеног живота узет и тако изведен, да restituti-e ad integrum unu ad melius нема.

Истина, да гди којим моментима комичну моћ одрећи неможемо, ал и неможемо Уљкаву комедију, у литералном смислу, комедијом назвати, већ протистим представљањем обнажени гадни прави у још гаднијем стилу.

Да је та „шаллива игра“ у достајанственијој форми писана, публика би, може бити, незадовољна кући отишла па би на тим и остало, и дело би у море забораво одпливало, гди су толика друга лошијег духа дјела одпливила; — ал је обућа Уљкаве комедије така, да управо свако јиније осећање вреће и огорчење проузроковати мора. — И зато се представа позоришна о Богојављењу ћутом прећи није могла.

Дјело је пуно накићено блутиним екскламацијама, дволчиностама (Zweideutigkeiten) па и изричним речма, које нам је завор овде навести.

Изрази удовице и други лица, пропраћени са сходним гестукулацијама причинавају, да ни сасвим одрећен човек (политропос андролос) слободним оком у публику гледати неможе, већ ником поникнути и у црну земљу погледати мора.

Ал што је још горе! — Нама се свиди, да се писац Уљкаве комедије у том начину писања сам себи тако допао, да је таку страну изразама навалице и онде давао, гди би се савим прикладније рећи дало: н. пр. питије од воћа (Salze) назива једна кћи Шумар-

да се иста деца путем политичне власти на посету школе, у случају нужде и са новчаном глобом родитеља њихових — натерују.

5., да исти одбор наредбу учини, да деца од 13—15 година повторне школе у смислу зак. §. 50 и 52. посећују.

Због вежбања у ђимнастици и у вртарству учинићу један особити предлог код политичне власти, који ће тамо смерати, да се сва деца у Н. Саду без обзира из вероисповест, у једном обштом здању у ђимнастици, и у једној обштој башти и вртарству и пољодолију обучавају.

Закључујући ову не званичну, но пријатељску опомену са обзиром на горе наведене околности приметити морам, да је самоуправа на сваком, па и на наставном пољу, за народ тек онда пробитачна, ако је са постојаним радом, непрекидним настојавањем и надзором скопчана.

Са особитим поштовањем остајем У Нов. Саду 3. јануара 1870.

Милош Димитријевић с. р.
краљ. саветник и глав. надз. школа за Бачку жупанију.

ДОПИСИ.

(В.) У Пешти 6. јануара. Данас је већ трећи дан, како у угарском сабору непрекидно траје дебата о државном прорачуну за ову годину, и то тек у опште. Заиста нисам се преварио, кад сам пређе у једном допису рекао, да ће ова дебата бити врло занимљива. Можда ћу другом којом приликом проговорити коју о тој дебати, јер сад је мало теже о њој говорити, док је још ствар у течају; а опширно ће те је читати у овдашњим листовима.

У прекјучерањој седници саборској прочитана је молба државног тужиоца, да му сабор допусти подићи парницу против др. Светозара Милетића због чланка „Њирлица у хрватском политичном хербергу“. Молба је упућена на имунитетску комисију, да је разгледа и сабору предлог учини. И да не чекамо извештај комисије, знамо већ напред, каква ће бити закључак саборски. А и како би могли сад Мађари из шака тако лако пустити онога, који им је три у оку, и кога све странке мађарске без разлике тако јако волу, да би га у кашници воде попили, кад би могли. Вредно је да знаде ерски народ, ко је узрок, те се ова парница покренула. Код државног тужиоца има намештен један Србин као званичник, коме је задатак, да пажљиво чита ерске листове, па ако у њима нађе шта, због чега мисли, да би се могла подићи штампарска парница, онда је дужан то на мађарски превести и државном тужиоцу саопштити. Он је некако превидно поменути чланак, због кога је сад у име дим-бана тужба подигнута, или је држао, да није такав, због кога би се нисац могао пред суд ставити; доста то, да га није саопштио својим принципалу. Но будно је око „солово“, не пропушта оно тако олако да му измакне жртва, коју је опазило, и наумило, да је принесе на жртвеник својем богу, ђаволу, како ли зове свога господара, који га хлехом рани. Један Србин званичник у министарству, који је на срамоту нашу био четир године текелији питамац, који је после тога био се-

скова: „црвеним што дркће“. — Сад бар знамо, шта је комично на нитију од воћа! —

Но било је и поучног и користног у представи Уљкаве комедије; јер писмо Уљкића, што је мимогред речено, врло дугачко, читано од Шумарског одкрива све тајно порођаја (двоцедног) тако разговетно, да ти се чини, да све манипулације бабце пред собом видиш. Препоручујемо дакле оним лепотицама, које се том чину осветити желе, да неиду на универзитет, јер ће их наука у представи Уљкаве комедије јестиније стати. Ал ко би све лепоте дјела избројати могао?

Мислим дакле да ћемо утисак представе Уљкаве комедије на гледаоце најкраће и најбоље означити, кад саопштимо, да је један тежак гледаоц принуђен био изустити: „е то је де бела шала!“ — А да је и сам писац о свом дјелу чист рачун имао, судили би отуда, што није своје, дојакочњим литералним радом познато, име на дјело подписати смео, већ је Pseudonym-у притекао.

Кад је дакле све тако, питамо како се то зблио, да г. А. Хаџић и г. председник артистичног одбора, којих је фини такт стару и младу познат и кои су дјело сигурно добро проучили, нису тај атак на стрпљење и морално чувство публике задржали? Да! ми смо добро извештени, да су г. Хаџић и др. писцу саветовали, да млого места из дјела свог избрише, али је писац тврдо при свом остао, шта више, он је глумце настављао, како ће поједине тугавље изразе боље прецизирати! — И комад се поред свег тога представљао! Не знамо чим би то назвали кад се људи, кои са народним позориштем рукују, таку слабост на спрам писца покажу, да на уштрб лепо стеченог гласа нашег народног позоришта, на уштрб

кретар генерала Стратимировића, а сада горко и скупо плаћа то своје пријатељство с ђенералом, тај несретни Србин и дописник новосадских „Српских Несретника“ преведе поменуту чланак из „Заставе“ и однесе га државном тужиоцу, који кад га је прочитао, за цело је морао похвалити тако ревностног званичника, који се тако својски стара за благо и напредак свога народа. Ето чуј народе, како ти је благодаран овај, кога си ти четир године дана хлебом ранио! Но дао Бог, те се такав само један нашао, а и тај ваљда не ће ва дуго, — јер тешка је то клетва род свој издати. —

Да вам речем коју из омладинског круга.

Јуче се навршило шест година дана, како је из средине пештанско-будимске омладине смрт нам отргла Косту Руварца, најревноснијег члана овдашње омладине. Друштво „Преходница“ се свагда с тугом сећа свога вредног покојника, и пре шест година, у првом тренутку оног тешког удара уверила се, да ће сваке године прославити успомену покојникову свечаном седницом, од које је сав рад посвећен спомену његовом. Тако је и ове године, оставши, верна својем завету, „Преходница“ по шести пут одржала ту тужну свечаност, при којој је брат Ст. В. Поповић у кратко нацртао нам живот и неуморно делање Косте Руварца, а Иса Ђирић прочитао песму „Наши јунаци“ посвећену спомену покојникову; осим тога је прочитан један саставак из дела његових, и тужна та свечаност, која је отпочета са „Со свјатими“, завршена је са „вечнаја памјат“. Заиста, лепа је то црта из живота омладинског, да се сећамо оних, који су у животу својем били покретачи и први у сваком честитом и племенитом раду омладинском.

8. јануара. Примање свију услова од стране Аустрије, које су јој предложени бокешки услови; па још к томе — по својој прилици — одрицање од уважања ландвера и са самим захтеваним и познатим тачкама; те отуд тако изненадно и нагло подпуно задовољење оне Боке, над равалинама које требало би већ да бекче делије вију ваставу победе: све ми то подхрањује страх, који из последњег мог писма дише. Иначе, како, да протолкујемо и чим да оправдамо са аустро-угарског гледишта тренутно понижење, да не речем пад угледа аустро-угарског оружја? Зар тиме, што је правица уз Бокесе, те су се у Бечу душе сестили и путем правице ударили? Ал, не; далеко је то данас или икад од Беча. Да су они тим путем ударили, најпре би на Чешку наишли, и на друге жртве неправде, па би тек на најдаљи окрајак аустро-угарског мозајика ред дошао. Да небуде покретач толиког пожрвовања аустро-угарског особита љубавност, коју Бокеси у Бечу уживају — љубавност, која је извор оног сачувствја у невољама бокешким; оних очинских препорука, оних пријатељских осећања, чим су Бечко-Пештански листови обложали, и једнако обилују — љубавност, која се на врхунац свој попеља кад је три брата од једном вешалама усрећила?

Па чим да протумачимо поступање генерала Родића, ако не са плановима, који су у Бечу докочани, и са догађајима, за које нас је „П. Лојд“ обменуо, да нас неби изненадили? Ви на мој бројав напомињете коваџина тих планова Краљевградац а несећате се другога Ко-

материјалну и моралну наше публике, из саме неуместне попустљивости таки „киксер“ учине. Јер да су заједно са писцем ствар боље промислили, неби Уљкаву комедију већ самог ауктора ради на поворницу с' тога донели, што се име његово, иначе по нашу литературу заслужно, с' представом уљкаве комедије никако увеличати није могло. А треба господи и то да знају, да вкус наше публике није више тако примитиван, па неће чкаља и штира, као што Бранко вели, већ тражи за своје добре новце племенитију душевну рану!

Притиснути неповољним утиском, мал нисмо заборавили оно навести, што је заиста добро у комаду, а то су куплета, што их удовица пева.

Глумци су и овај пут своју вештину, наравно у границама представљаног парчета, добро на видик изнели. Ми неможемо ове врсте вакључити, а да видно напредовање глумаца нашег народног позоришта неприпознамо и похвалимо, које се с једне стране озбиљној вољи и добрим својствима глумаца, с друге стране неуморном труду нашег обште признатог г. А. Хаџића приписати има. Но да би ти глумци а са њима и народно позориште и литература боље напредовали, кад би редовне оштре али праведне и уметничке критике било, нема сумње. Критика је нашој књижевности тако рећи прва потреба! — Зато оправдано пребацивање заслужују они, књижевници наши, кои су и по дару и по времену вато познани, да се око тога заузму; а они у индоленцији и нераду гвисле. — „Востаните от одра!“ — ви књижевници ерски!

Др. М. Ј.

сова, и „Кељске Новине“ на ратоборност аустро-угарску против Црне Горе, пребацивајући бочком бирову немале статистичких и географских појмова, нити схватање европејских одношаја, који постоје у ствари а не у фантазији бечки новинара, напомиње, како су исто тако у Бечу ратоборни били и пре Садове: али ја ту немогу бити оптимиста, и да се није турска сила око Црне Горе слагала. Зар су Црногорци надиродни духови, зар обила са неба црпе са моралом и материјалну снагу? А да се у сред пучине непријатељства спасу, то би требало, јер им је само с небом свега слободна, — друге све прекинуте.

Бадава нам пруски журналиста у истом листу усљед свог двомесечног штудирања по Црној Гори географије и статистике њене пружа цизре, по којима би требало, да Аустрија удари са 70,000 на 26,000 Црногораца, и да к томе прихвати неколико милиона, што, вели, Аустрија није у стању да учини.

Бадава и Русију спомиње, те пита зар је могуће, да Русија тако олако изгуби толико симпатије, које је у последње доба у јужном славенству стекла, што би јој се, вели, догодило кад би Аустрију пустила на Црну Гору, и место симпатија вјечну си мржњу стекла?

Ми знамо да је само несретни Петњишки мир у последњем турско-црногорском рату задржао Турску салу, да оне свете стене Црногорске не оскврни; па кад би се један дан по Европи распрострео глас, да је Црна Гора поседнута савезничком војском ради мира на истоку, што би тада Русија могла, да учини? Остају јој два пута: да пристане на европску конференцију, која би имала, да ствар развиди; ил ја рат огласи савезницима. Па дал би у конференцији могла да на већину гласова рачуна? Нишопшто. А дал можемо предпоставити, да би могла Русија на којег савезника у рату да рачуна? Трудно. О кокетовању између Париза и Петрограда нема ни спомена. Остензивне демонстрације између Берлина и Петрограда приликом „светођурђевске“ светковине као пламон пресекоше све сазвеже које се беху почеле да снују са обала Сене до обала Неве. Патетичне сузе краља Вилхелма и знакови првог реда св. Ђурђа на прсима му, чим га је нећак одликовао — јер једини краљ пруски данас носи те знакове — уверљиви Европу а најбоље генерала Флерија, да је његова „мисија“ узалудна. Листови гр. Бизмарка рекоше да је већ било време, да покаже цар Александар које становаште у Европи заузими; да је било зато нуждно да са највећим својим орденом награди победу Садовску. Те и само „М. Вједомости“ које су највише за руско-француски савез писале том приликом изјавише, да нема ништа од тога савеза. Па дал је те покушаје заменио пруско-руски савез? Неможе се без натањања одговорити, т. ј. одговор је сумњив. Но све и да има Русија Пруско оружје узасе, дал је сама спремна, да „своју“ мисију на истоку одлучи? Оставимо на страну револуционарну заверу, која има бити у толико страшија у колико је јаче притиснута, у толико већа у колико се од црног до Балтичког мора распростире, и у толико много важнија у колико се развија по царству „лишине.“ — доста је да приклонимо ухо генералу Фадјејеву, који „источно“ питање замјењује са „свеславенским“ питањем, чије решење у срушењу Аустрије и Турске налази. Па дал је у стању таково дело, да Русија одлучи? Истина, ту скоро изјављиваху „М. Вједомости“, да би се поморске државе увериле, да је знатно нараста руска снага на мору од кримског рата, ако не и надмашила њову снагу, а да би Русија довољна средства била противу гњиле Турске и Аустрије, с којима је још у почетку овог века располагала; истина, да је велико дело жељезница већ у полак довршено сједињеним црном и азовским мора са престолницом; али је и истина, да су протегнуте жељезничке пруге преко простране Русије, тек прве жиче оне жељезничке мреже, без које се данас неможе ратовати. Ту признају и „М. Вјед.“ и Фадјејев, и за то захтевају још времена, и зато кад бише чули да је Црна Гора поседнута, неможемо веровати да би још неприправна у невреме одлучила решење свеславенског питања, па била узаву и сама Прусија.

Но куд сам ја зашпао са незнатног Кнезлаца по читавој Европи! Хтео сам, да боље оправдам мој страх у последњем мом писму, хтео сам рећи да се неварамо.

А падају ли вам у очи нејаве бечко-пештанске владине штампе прима миру Кнезлачком? Сви знамо да је у Бечу у ствари бочкошкој била велика министарска конференција, где је и генерал Родич присуствовао, којој је цар председавао, и која је морала неке закључке донети, који су морали бити предани ген. Родичу да их оствари. И ген. Родича видимо, да се одма посла латио тек је у Боку отишао: сад по владиној штампи морамо закључити: или да генерал Родич својевољно уговара и условља прима, или се захтева гуја криве у Кнезлачком миру, те по оној изреци Таљерановој, у Бечу и Пешти траже да рјечима мисли своје сакрију. Сигурно сте већ читали

обо бечке „Пресе“ али их данашњи „П. Лојд“ надмашује — ја волим — у језуитизму. Највеће недело Далматинске управе јесте „мир Кнезлачки!“ тако речима завија своје мисли лист мађарски, како по унутрашњости, тако и по иноземству. Достојанство државе и част оружја државног компромитовано је пред Европом, — тугује исти лист — ми то већ немијемо критички, уверљиви патриотизам налаже нам, да то са тужним срцем пред светом признамо. Одели ће се, вели, од Беле Горе до Дубовице са поносом говорећи о бочкошком устанку, а са презрењем државно оружје гледати. Није ли то поруга државна, вели, кад се говори о полагању оружја, а тамо морао је један фелдмаршал само са свечаком својом свитом, да дође међу усташе и да им напред прима сва њихова захтевања, па онда да ставе на једну хрпу своје дуге пушке, које и да је хтео Родич, да однесе, није могао са својом пратњом, дочим су сви задржали ханцаре јатагане и пиштоље са кесама барута за појасом. Него знате како би он хтео: да је она војска, заузела Кривошије са неко време и оружје становницима одузела, која се толико испатила и мушкн борила противу истих, да тим побере плодове својих трудова, да види свог непријатеља под ногама својима победена.

Тако „П. Лојд“ и бечке „Пресе“, али их врло добро „Вандерер“ пита, зар би они хтели, да побеђени победитељима услове мира диктирају, а не ови прима, као што се вада догађало од Херодотове времена? Али ја немогу веровати, да би владина штампа тако искрена и наивна била у признавању државног понижења, да се невада скорим догађајима, који ће државу да у вис подигну, што више, у том туговању за изгубљеном части оружја и достојанства државе аустро-угарске, мени се представљају њестовице, мост, ил управ повод оних догађајима, за које нас је „П. Лојд“ опоменуо. Да су искрене речи владини листови, морали би предпоставити, да Родич по својој људи са Боком уговара. Но то нико неможе да при свом здравом разуму предпостави, и онда је очевидно, да се у свему томе туговању, као бочкошком задовољењу љута гуја крије. Истина је, да се то може предпоставити, да владина штампа предупретљује непријатељску штампу, по ономе „реци ми да ти неречем,“ али онда само кад неби било „Лојдове“ опомене. Истина је и то, да је природна црта наше државе дволичје, као кад тајно с баном Јелачићем у исто време јавно са пештанском дјетом преговара; као кад штампа бечка, која из истог фонда субвенцију прима, а у два се непријатељска табора дели, и подобра: али је у овом случају сва штампа једногласна и сад се неради о кабалама унутрашњим него о вањским плановима.

И тако остајем при мојој мисли да туговање бечко-пештанске штампе сакрива оно исто што и нагло и подпуно задовољење Боке Которске.

Овом приликом дозволите ми две речи о заједничком министарству финансије.

Што се лане поговарало о укидању тога министарства, кад је била реч да ће г. Беке — Бог му душу помиловао! — у Цариград да замени Прокеш-Остена, и што сам нам већ у првом писму навестио, да г. Ветлен иште од г. Гискре укинуће истог министарства, сад се питање у велико на журналистичко поље истакло смрћу г. Беке-а, ко ће га заменити, и оћели ико.

Јучерашњи „Угарски Лојд“, деаквачки лист, обилно захтева укинуће заједничког министарства, као инштитуције „од које војући штете, које из њега произвиру, наводи важност министара финансије у једној држави уставној, од ког, вели, треба, да зависе сва друга министарства, те тако може да државу унапређује штедњом; заједничко пак министарство, није друго, него званије, које издаје колико захтевају министри вањских посала и рата, и о том издавању рачун воде. Он дакле иште, да Лојај и Брестел сасвим на себе узму финансије државне, с којима да заједнички рукују. Али неће да зна за државне дугове. Угарска је, вели, дужна на основу поравнања само квоте на камату да издаје, али не на управљање државног дуга. Да омо дуг заједно учинили, онда би то наша дужност била. Али тако један пут ва вазда, ми се одрчемо кредитни операција. Па и ако дође нужа, да чинимо какав заједнички дуг, много је боље, да свака држава за себе по већ утврђеним законима поравнања дуг учини; и пошто јодине државе не питају свој живот са прилозима, као заједничка влада, него оснивају на порез земаљски, наравно је да ће виши кредит узживати, него заједничко министарство. Те најпосле Деаков лист опомиње, да неби кога заслопила та почаст, јер је вели, сад ред, да један Мађар заједничко министарство прими.

Радознал сам, што ће из Беча на ову тему одговорити, јер је очевидно куд смера „Угар. Лојд“: на коначно раздељење финансија, а то, ако зблиља настану Мађари овом приликом да захтевају, неверујем ни да ће из

Беча попустити, ни да ће без окршаја проћи. Идомо да видимо.

Још вам бележим ad majorem gloriam Мађарорсага, да се нашао Мађар, који је у сабору пред Европом изјавио, при дебати о Бучегу, да су Турци бољи и заслужнији од Грка и Бугара. Што би ово друго значило, него да свака тица своје јату дати, те да се и још нису испрекидале духовне свеце, које стежу мађарски са осталим турско-татарским народима?

Догађаји у Воји Которској.

По новим вестима устанак бокељски који је је више месеци трајао клоњи се своје крају. Горда и надувена бирократија бечка и талијанска не постиче оно на што је својим поступцима смерала. После толиког напора и губитака, влада је принуђена била оних се средства латити, с појмија је могла одма из почетка целу ствар изравнати, па нити би је толико морална и материјална губитка стало, нити би неумерене штете тамошње, иначе свагда верно и мироу становништво претрпело, које по неполажају своје великим трудом и муком пребацијајући се по насцелом свету зарађује и прибавља себи свагдашњи лебац свој. Али они који су целу ствар изравнати, правили су рачун без крчмара, скували пошару коју су сами покусили, ни најмање нису на свршетак мислили, нити у сну сновали, да ће једна шака окањени горштана страдати и у теснац сатерати цареву ордију. Влада је непрестано знатна нова војена подкрељења на место устанка слала, генерале и официре мењала, равна средства употребљавала, нове начине измишљала, ноце државне и крв својих грађана и војника немилости харчила и провала, једном речи: све и сва употребила, само да неког из те војне са светлим избором изађе, сатре и уништи оне, који су се усудили оружаном руком на браник својих државом ујамчених права стати, и муштвено се одарети насиљу њезних оруђа и новим уставима државним. Али дични соколови горски и прави потомци косовски јунака, нином не пониже, него на кршаче стеше и кемење усукотине, и латине танка цеврара, да извојују њиме себи оно, што мирним путем извојевати и сачувати немогоше. И после толико месеци љута и претешка боја, са непријатељем који је двадесет пута по броју већи био, на дивно чудо свету као победници окршени лавровим венцима — живим саучештем васколике браће остали Славена — укаваше се, и тиме счито завањачким цивилизаторима“ показаше, да још јуначко срце бјеје у Србина, који ће пре и до једног изгинути, нежеди и јетице од своји права сили и самовољи напустити! — После тога, кад се влада скупно напаленим искусством обавестила, мало к себи дошла и измерида странпугицу којом је забасала, принуђена је била уклонити она слена оруђа бирократије, оне скупе али лоше слуге господара „витеза“ Вагнера, кога „варвари“ добро научиле памети, и „витеза“ оруђа наметана Франца, у коме изгуби Јанена-Алезанина историја највернијег и најрениоснијег пришипетљу, своји наменишени покушаја у јужном делу Далмације. Наноследку замени и „врта јунака Ханска“ грофа Ауерсперга, који се тако исто, као и његов предходник Вагнер с победама пофалити може, генералом Родичем, коме даде неограничену власт да цео устанак мирним путем и изравнањем угушити покуша. После долазка његовог у Котор почеше стизати непрестано званични брзојави да се усташа својевољно подчињавају, оружје поклажу и за помиловање молу; тако се јавило, да су сасвим умирени и покорени сви усташа из Грбова, Новог, Расава, Браћа и Маниа, којима је одма оружје повраћено.

Само се још једна црна тачка на земљишту устанком онајала, које управо и сачињала срце устанка, за које смо ми већ од пре рекли, да безусловно оружје положити неће, него тек онда, ако им се ујамца оно, због чега су нежељена дома и огњишта, жене, децу и породице своје и ваносредку рођену крв своју, одважно на оружје скочили; а то су: Кривошијани, Леденичани и Цоборани. Кад је Родич у Котор пришео, увидео је одма да му прво са њима преговоре чинити ваља, ако мисли да постигне оно чега је ради и изаслан. Његов први састанак са Кривошијанима и осталим усташима донелисмо у целости по „П. Лојду“, у прошлом броју нашег листа, а сад по истом дописнику, који би зацело волео за све друго пре јавити, нежеди о полагању оружја Кривошијана, онако, како је баш у ствари било, доносимо и други састанак на који је генерал Родич, по жељи усташа на првом састанку израженој, отишао. Исти дописник о другом састанку следеће јавља: „Ф. м. л. Родич одловио је на пароброду „Хофер“ до Расава, а одатле до Кнезлаца одјахао. У његовој пратњи било је од прилике до шест официра, окружни капетан Рендић, један из намешаства далматинског и неколицина Ришњана, који су као посредници служили и за које сам ја већ више пута у мојим пређашњим извештајима споменуо. На једном вису изнад Кнезлаца указаше се господа Кривошијани ња до 180 које су већ један дан пре њихове вође на састанак позвали. Исти стојаху редимце у полуокругу и при приближавању Родича под командом старине Радојевића указаше му војничку почет.

Барон Родич опомене их сад у неколико речи, да се верности према монарху поврате и за знак свога подчињења оружје положе. Натог један Кривошијани приступи с једним написаним табаком хартије фелдмаршал-лајтнанту. Овај да да му се сардешко прочита: у њему се биле познате жеље и тешкоје усташа описане. Родич се изјасна да ће по могућству њиховим тежбама одлакати и под цара за подчаље радити. И сад је тек имао да напусти акг полагања оружја — неко се време устезаху; али кад је старина Радојевић на земљу пред собом своју пушку положио и тиме почетак учинао, следоваху остали његовом примеру, и ако на неко време устезајући се, положише сви пушке на једну голму. Пушке су биле већим делом старе и друге, врло лепо са сребром израђене и украсене; само се једна ерарска, по системи Вендловој направљена, у голми излеђе остали пушка видети могла. Где су остале многе старе пушке, које су у току последњих догађаја усташима допале шака, код нас као да се за њи нико неће да брине. Муниција, ханцар, пиштољи и хтедоше се скрати и осташе им у појасу. Тако се бар

овде у Котору у опште приповеда о целој ствари, зато вам ја тако и саопштавам, беа да стојим за све добар, јер се полагање оружја у таком облику мора као скоро и неврелатно чинити.

Тек што је последњи усташ своју пушку положио, то им Родич објави, да је Њег. Величавно, гледећи на одношаје земље, и Кривошијанима дозволило да и од сада смеу носити оружје. Почем су полагање оружја шта више показвали, да су вољни подчинити се, то је Његово Величавно, удељену амнестију оних, који су се пре покорили и на Кривошијане распрострало.

С громким „живео“ појуреше сад усташа своје оружје и за знак радости опалише трипут на пушка у ваздух. Пушке су биле тешким оловом напуњене, тако да су кугле све звезде по ваздуху. Усташ, који је имао острагуњу био је увек при готов и предчаки је увек осталима у пуцању.

Родич ватим пошле једног официра у Цривицу и Драгал, да би посадама исти тврђавица јавио о учиненом полагању оружја, и тиме сачувао оне људе, који би се на пушкетом тврђавицама прибијали. И тако ће већ једанпут посада Цривице светлости угледати и себи боља скрившита наћи моћи.

Само тврдокорви Ђуро Зец и његови 45 Поборана не хтедоше се још једнако покорити и предати, него осташе непокретни. Ради обране села Горовића било је пола компаније војника, тако исто и на предстражама између Гребена и Леденица једна компанија, која је чувала пијонере који су друм градили, те су се страже сваки 48 часова мењале, а сад су сасвим разрешене.

Почем је тим такозваним полагањем оружја устанак — бар привидно и на брзу руку — угушен, то се тиме прилика дада, да војска, која је на неким местима јако стесњена, мало одане. Регимента Вимпфен већ ће 8. о. м. из Будве у Дубровник премештена бити и мања места, у којима је досад војска са здрављем и издржавањем изазела, испразнити.

Према ће Бока јаче бити поседнута с војском него што је досад била, то ће ипак једна или друга регимента из Далмације отићи. Желити би било и ради самог интереса службе, да се што скорије одаведе уклоне све оне трупе, које су у бојевињу учествовале, бар најпосле из саме Боке; јер је сасвим пољатно, да су такве трупе већим делом озлојеђене против земље, људи и овдашњи одношаји зацело неће изискивати да при успостављању пријатељски одношаја суделују.

Данас је од окружног капетана Рендића обнародован проглас, којим се јавља, да је осада слободно свиња носити оружје.

Још боље објаснује исход првог састанка Кривошијана са генералом Родичем редовни дописник „Ванд.“ који о њему из Расава 23. дек. и. г. следеће пише:

„Јуче око 4 часа после подне повратио се са ратним паробродом „Андреја Хофер“ генерал барон Родич и намесник Флук у Котор. Генерал је даровао фамилијама оних трију обешени Ришњана свакој по 30 фор. (претрго се! У.) једна депутација благодарила је на помиловању Браћана и свију који су се покорили.

На састанку са Кривошијанима, који је јуче код Кнезлаца био, одбише усташа понуђене поклоне за осам воља, на сваког по 40 фор. и изјавише, да су само политичне власти у Котору, Задру и Бечу њи принудиле да се оружја лате, и тиме синове своје од војничке дужности ослободе. Доказиваше, да су они сами целу област Кривошија од Турака скрпљу освојили, да пак влада за њи није досад баш ништа учинила, нити је и једну школу подигла, нити путове оправља; шта више, они се тужили, да талијанска бирократија као с лоповима поступа и за њихове тешкоће и поправке жалосног стана и положаја неће ни да чује. Нузду државна и пошоња оружја доказиваху тиме, што су принуђени чувати свој живот, дом и имање, од разбојника из Херцеговине и Црне Горе (!? У.), и да га ради обране својих стада од вукова и лисица употребљују.

Затим приповедаше, да је посада у Цривици, кадио су 27. септембра оправали једно писмо на окружног капетана Франца, једног њиховог садруга убила и другог ранила, да су само тим начином на борбу изазвани. Осим тога, војници су из тврђавице једну трупну жену, која је своје мужу узинуу несила, заробили, 15 дана затворену држали и власташтали. Кад је пак екседиција под бригадиром обрштаром Јовановићем од Расава тврђавица пошла, била је жена са два бајонетска ударца пробуражена и напоље бачена. Тек после неколико дана нађе је њен муж сву од гаврана искључану и укола је. Међу вођама, који су са генералом преговарали, био је вођа Кривошијана Јово Радојевић, Леденичана Марко Суботић и Поборана Марко Зец.

Овде у Расава настањена је регимента надвојводе Франц-Карла, која мора сваки дан три компаније пиљати ради предстраже при грађењу тврђавица на брду Гребен; исте су најгорим штрпацама изложене. Сваке ноћи стоји у приправности пола регименте, која на пијаци стражу чува. Дакле тек сваког петог дана могу официри у постељи спавати.

У пристаништу налазе се два ратна пароброда, „Река“ и „Крка“, а пред Морием ратни пароброд „Таурус.“

Већ од недеље дана престали су нападају усташа на села општине Херцеговине. Војницима је строго забрањено пуцати на усташе. Ови су пак обећали, да ће чекати одговор на постављена четири услова подчињења, и за време нити ће се приближавати предстражама, нити ће грабежом прибављати себи рану.

Као пријатељ истине морам вам јавити и добар стојати, да су сви гласови, које су на све стране разтрубиле званичне новине, о сечењу носева и ушију, сасвим неистинити, почем између свију мртви и рањеника нисам ни једног тако осаклаћеног нашао, само је један војник из рег. Маројчићеве, за кога сам већ јавио био, у боју ханцарем тако страшно осаклаћен. И то морам споменути, да су војене трупе у Кривошијама нештедице поступале. Сав је Кнезлац спаљен и уништен, тако исто већим делом куће у Цривици, Маркову и Браћану. У Хороци и Ублима, где су војене трупе од мирни тежак гостољубиво примљене и дочеане, пријатна имаовина није поштеђена. Скупљено оружје отето и стада отерана, премда су становници војницима као путевоме вољно служили.

Сви људи, који су у војнике земаљске обране пописани, узмали су. Тако су исто и сви патрији из окружног капетанства, који су на аустријским трговачким лађама служили, поразбегли се. Данас

је приспео на лојд. пароброду окружни напетан Франц са својом породицом из Котора у Шибеник. Одавде се дневно многа болесници, који од тифуса болују у Котор односе.

— Као што из Загра од 5. јануара „Дукунџу“ пишу, Ф. м. л. Родич и барон Флук одлучили су исправљати неопређене погрешке несретне управе Вагнера-Алезани. Равни часни и поштен и званичници, који су у последње време из Котора и остали вароши и градова уклоњени, омет су на своја места постављени, а многа Лазенина сена орућа уклоњена. Барон Флук ови ће се дана у Заград повратити, и говори се да ће „господа“ Алезани и Франц у Беч бити позвани. — Г. Саблич је наименован за намесничког саветника и шефа над рачуница, које је овде најбољи утисак учинило.

— По брајољу из Котора од 6. јануара, и Поборани су се 5. м. м. покорили, и тиме је цела област которска умирена.

Угарска.

У седници угарског сабора од 6. о. м. на дневном реду стоји продужење генералне дебате о буџету за 1870. год. Од те дебате саопштавамо интересантнија места. Пошто се обавили неки мањи послови и говорио В. Хевени за то: да се буџет усвоји овакав каква је влада поднела, — Узима реч.

Ат. Немет: Он говори под утицајем тужне слушине приладења. Јутрос се раздвајаху у ходницима ове куће цедуље, које јављају за смрт заједничког министра финансија витеза од Беке. То је на њега тако утисак учинило, као да и гроб своју руку пружа да одуче оног човека, коме су толике суне гласане, и као да тај случај и сабор данас треба да спомене.

За тим пришеде по дуго један разговор којег је са једним диспутанцем имао, и у коме је било речи и о угарским финансијама. О Лошају говорио је како је то добар, честит отресит човек, скромна живота, и који само једну жену има. (Смеје: сви се осеру на Бервенеја). Даље, он је особито играч, али од ове последње три године не игра, јер је на једном ериштењу ногу сризао. Сад на крају са угарским финансијалима званично. Такође је диспутанту рекао и то, да није могуће при садашњим заједничким околностима доћи до чега; те околности убијају благостање, патриотизам, и чистоту самосталности угарске.

Да покаже само на хоноре, којих храброст у 1848. овако сјајна, данас маласкала стоји. Али баш и кад би хонор био одушевљен истим еним духом који онда беше, омет данас неби могао бити онај исти, — јер нема оружја, хусар нема свога сопственог, него јаше узајам завет коња, а то је погрешка нацрта буџетског: уз највишње ствари не даје се новац! Говорник за тим говори о пензијама и чиновничким платама; министри су вели сви богати људи, и уз то живе врло патријархално и просто; он дакле не увиђа, зашто да они тако велике плате вуку, пошто толико неопотроше. (У тај пар улази мин. пред. Андраши у дворану).

Баш добро, што се гр. Андраши указао; то му — вели говорник — може лично рећи, да су 20.000 ф. које он у име плате вуче, и 12.000 ф. које омет као додаток звању добија, потпуно непотребни, пошто му вису нужни ни они 20.000 ф. ни они 12.000 ф. И трешкови организације судске врло су важни, а тим више, што се тим новцем плаћа губица једног изгубљеног права; он не зна нашто је министру правде трошак на телеграфске депеше, кад он нема шта телеграфисати; за ту своту он неби хтео гласати; даље критикује још поједина места, као и своту одређену за држ. штампарију и т. д. и завршује да уопште прима буџет.

Мин. пред. Андраши: Дужност владе је несметати опозицију, да она са свима сретствима покуша показати, да је владин поступањак у свему хрвањ, а њено — опозиције — сопствено станиште право; дотични се мора оставити одговорности о ваљаности употребљеног оружја. Али има случајева, где дужност престаје да се прећуте многе ствари, већ и с тога, да се драгоцено време земље не арчи бава. Таки један случај овај садашњи је. Предговорник је рекао, да се чути, да Андраши који тако спротно живи, прима плату од 20.000 и додаток од 12.000 ф.

На то је говорник дужан једну приветбу. Кад реч беше о томе, да се министарство конститује и плате одреде, хтело се за основу узети плата министарства од 1848. год. ма да је познато, у колико је новац од тога доба код нас поједина, и у колико је вредност свију ствари поскупила. Но мин. пред. од год. 1848. несрећни гр. Бањани имао је месечно 2000 ф. у сребру плате и 2000 ф. додатка, дакле годишње 48.000 ф.

Та би се плата дакле требала за основ узети; али почем говорник зна да околности угарске нису такве, да може 48.000 ф. једном мин. пред. годишње владати, то је он одбио ту суму и задржао само 22.000 ф. Више није смео умалити плату, пошто у демократској држави може и сиром човек бити позван да ту држ. дужност на себе узме. Осим тога чини говорника позорним и на то, да он безплатно стварања дужности министра земаљске обране. Немет мисли, да би говорник могао служити и бесплатно, јер му плата није нужна; он није Ротшилд, али би омет могао живити без плате, и зацело би је и одбио, да је игде нашао примера томе. Овако пак бојао се, да ће земљу увредити с тим, ако би одбио плату. На једну приметбу Неметову при крају говора вели, да већ одавна неби седео на овоме месту, кад се неби уставном обичају покоравао, по коме један министар треба докле да остане на овоме месту док не падне.

Ат. Немет хоће у личној ствари да говори, али не доби речи. (Валда да не поквари утисак министрова говора; тако владајућа странка на угарском сабору увек ради! У.)

Нови Сад 14. јануара. Матица српска држаће данас после подне у 4 сахата свечану годишњу седницу.

— Патронат гимназије новосадске држаће своју редовну седницу у понедељак 19. ов. м. у 10 сахата пре подне у дворани црквене општине.

— Имунитетска комисија угарског сабора закључила је у својој седници 9. ов. м. поднети у своме извештају сабору предлог: да се посланици: Вл. Бервенчеј, Јов. Ракоци и Светозар Милетић издаду дотичним властима, које захтевају над њима судску истрагу.

НОВИЈЕ.

— Рошфоров лот „Марселеза“ јавља, да је породицу убијеног Ноара на суду заступати на суду гласовити говорник и републиканец Ледри-Ролан, против убице Петра Бонапарте.

У Паризу у радницама Кресо-а побунили су се до 10000 радника и своје послове напуштати. Они захтевају да се што пре улади напушт управитељ Рено. Мир досад још није нарушен.

— У Мадриду 8. о. м. услед нове уредбе предавања у школама, која ујачмава слободу учења, демонстрваше ђаци по улицама са усклицима: „Смрт професорима!“ „Живила република!“ и: „Живила Изабела!“

— Као што из Рима јављају, Папа је управо на Наполеона једно својеручно писмо; садржај му се још досад незна.

— Из Цариграда 9. о. м. одпутовао је Фаик Есенди и Хасан Беј у француску, да приму египатске оклошнице.

— По вестима из Петрограда од истог датума, ради распострјавања многобројни револуционарни прокламација, одређен је један виши криминални суд под председништвом сенатора Тшемадурова.

— 8. о. м. у „рајхсрату“ приликом адреске дебате рекао је Петар Грос (из Галиције) ово: „Рајхсрат, коме у дужности одла, да задовољи потребама свију народа, не може се сагласити са меморандумом министарске већине, него шта више мора министарство опоменути да досадашњи пут напусти; одценити се није никакво решење питања. Галиција не захтева оружнице, него само има право, на аустријску заштиту позвати се; и Галиција је за државу на многим бојним пољима жртве принела. И у самој ансолотној држави имала је Галиција своју дворску канцеларију и сопствене судове, и опет је јединство државно сачувано било.“

Мајоритет сматра устав као догму и на ова праведна захтевања одговара са „поп разум.“ Досадашњи државни закони од чести су неизводиви, јер се не брину за све специјалне потребе земаљске, средство опадног стања већ се преживело.“ За њим је тако исто и Светец бранио мањину министарску.

— На пештанском сабору доље куће интерпеловао је Л. Тиса министра правде због преског стања и комасације у Ердољу.

На захтевање министра председника да се на диспозициони фонд одобри 125.000 ф. одредио је сабор 120.000 ф.

Горња кућа усвојила је закон о укинућу телесне казни под тим условом, да ноти у једно време са новом организацијом судског и живот ступи.

— Итог дана у вече давали су Пољаци банкет у почаст Потоцком, који је према круни велику демонстрацију учинио.

— По „Фремденб.“ ђенерал Филиповић наименован је за команданта земаљске обране у Тиролској, а ђенерал Молинари за гувернера у Хрватској.

— Каријол између Будима и Верешвара нападнут је и опљачкан. Поштар са одрубљеном лубањом и разиреканом главом нађен је у јендеку.

— У пардањском округу обављен је избор посланика на земаљски сабор и са великом већином изабран је деаковац Вилибалд Богдановић против Мишића.

— Из Загребја јављају „П. Лојду“, да су граничарске власти подигле преску парницу против уредништва „Зачочника“, који у војеном Сиску излази, због дражења и омраге против цивилно-земаљске владе.

Српско народно позориште.

У четвртак 15. јануара: „Гвоздена образина.“ Хисторијска драма у 5 радња, с немачког превео А. В. Поповић.

У суботу 17. јануара први пут: „Несуђењаница“, или: „шта говори свет.“ Поворишна игра у 5 радња, од Серета, превео Ф. Оберкнежевић.

КНИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

СРПСКИ

ОМЛАДИНСКИ КАЛЕНДАР

за годину 1870. изашао је из штампе и може се добити по 50. новч. а. вр.

У овом су календару ови саставци: Део I. Календар за год. 1870. — Болешке за трговину и промет (поште, вапари и т. д.) — Турско-арапски календар за годину 1286. — Део II. I. Ајдуци, од Владимира Јовановића.

— 2. Шта је то књижевност? од Стојана Новаковића. — 3. Ослобођење (еманципација)

жена. (По Кулерију.) С француског превела Јелена В. Јовановићева. — 4. Мале приповетке за нашу велику децу, од Ђорђа Звечића. I. На бадња дан. — 5. Земља и небо. По руском написао Вл. Николић. — 6. Банка, од Владимира Јовановића. — 7. Банке народне. — 8. Српски народни сабор године 1869, од дра Стевана Павловића. — 9. Бјка Которска. — 10. Српски народ у години 1868-ој.

Садржина би изашла много обилатија, да се није морало журити, да календар само на време изађе.

Наручбине за календар већ су се почеле извршавати и то по оном реду како су стизале. У Новоме Саду 31. децембра 1869.

А. Хаџић, с. р.,
предс. год. одбора омладинског.

Миша Димитријевић, с. р.
тајник год. одбора омлад.

Изишао је:

„ОРЛИЋ“ ЦРНОГОРСКИ ГОДИШЊАК уредио га Јов. Сундечић на Цетињу.

ИЗПРАВКА.

Чланак „Лоњско поље“ у последњем броју тако је у штампи изпреметан, да би га морали на ново штампати, да нам не треба простора за друге ствари. Да би се разумети могао, напоменуемо ово: Оно што се о г. Томековићу у другој алинеји говори, треба да се састави са оним, што се о г. Томековићу у шестој алинеји говори; из седме и последње алинеје треба да се ово место: „Највећи је удар вадао Раух-бану гр. Јулије Јанковић, кои је такође у том ортаклуку, дакле под сумњом био, да је и он пљен од неки 2. мил. ф. поделио“ — треба да дође пред трећу алинеју, и пред писмо г. Јул. Јанковића „Нов. Преси“ управљенога.

У четвртој алинеји треба да место „благотинца Лангховен“ стоји: „белгијанац Лангховен“. На свршетку члана треба место: „овај гр. ф. предао је“ — да стоји: овај члан (т. ј. Лангховен) предао је итд.

У истом броју у „Извештају о школама“ при крају стоји: „ценовну наставу“ место: народну.

ЈАВАН ДОГОВОР УРЕДНИШТВА.

Четрдесет омладинца богословских у Б. — Неможемо штампати кад не знамо од кога је. Валда толико поверења треба да имате у нама, да нам ради моралне одговорности коју узимамо на себе подпишемо кога члана; овако над незнамо од кога је, неможемо примити.

Трговина и обртност.

Пешта 9. јануара. Због непрестани слаби довода утврђују се цене шеници све више и више, и данас је било запето стање и због слабе понуде морало се у 5 нов. више плаћати; и опет је једва 10.000 мерова продато. Цене продаје ове су биле: шеница потијена: 85 фун. 5 ф. 15 н. на време; 83 фун. 4 ф. 15 н. ложија, 86 фун. 5 ф. 17 и по н., 87 фун. 4 ф. 92 и по н., ложија и све на време, 86 фун. 5 ф. на каси; банатска: 84 и три четв. фун. 4 ф. 80 н., 85 фун. 4 ф. 85 н. на време; пештанска: 86 и по фун. 5 ф. на каси, 85 фун 5 ф. 9 н. на каси и све на целоце цене.

У осталој рани радња је застала, и врло се мало продало; цене су остале непромењене.

Пештанска берза и житара од 9. јан.

Цене ране.	Обрт.	Тежина.	Цена од ц. цент.
Жито бан. ново	јачи	83	4.30—4.45
„ „ „	„	84	4.55—4.65
„ „ „	„	85	4.75—4.85
„ „ „	„	86	4.95—5.05
„ „ „	„	87	5.15—5.25
„ „ „	„	88	5.30—5.40
„ „ „	„	83	4.40—4.55
„ „ „	„	84	4.65—4.75
„ „ „	„	85	4.80—4.90
„ „ „	„	86	5.—5.10
„ „ „	„	87	5.20—5.30
„ „ „	„	88	5.30—5.35
„ „ „	„	83	4.30—4.45
„ „ „	„	84	4.55—4.65
„ „ „	„	85	4.75—4.85
„ „ „	„	86	4.95—5.05
Риж нови	слаб	78—79	2.85—2.95
Јечам	„	68—70	2.40—2.70
Зоб	„	44—48	2.—2.10
Кукуруз бан. ст.	миран	—	2.35—2.40
Пасуљ	„	85	—
Проја	јак	80	2.80—2.90

Курз ефенга.

	нов.	роба.
Уг. жељез. вајам а 120 ф.	106.—	106.50
Англо-угр. банка	95.50	96.50
Уг. опште кредит. банка	80.25	80.50
Франко-угр. банка	47.—	47.50
Уг. хинот. банка	—	—
Уг. земљишна кредитна банка	90.50	91.—

Телеграм бечке берзе од 13. јануара.

5 проц. метал.	—	60.40
5 „ „ мај.	—	—
5 „ „ нов.	—	—
5 „ нар. вај.	—	70.45
1860 држ. вај.	—	98.—
Анц. нар. банке	—	722.—

Кредит. акције	—	258.40
Лондон	—	123.10
Сребро	—	120.75
Дукати	—	5.80
Уг. Растверетнице	—	79.—
Темниш.	—	77.75
Ердељске	—	75.50
Хрв. слав.	—	83.50

Цена ране у Новоме Саду од 13. јан.

Пшеница најбоље врсте беч. мер.	4.80
„ средње	4.13
Наполица најбоље	4.—
„ средње	3.46
Јечам најбоље	2.—
Зоб	1.46
Кукуруз	1.73
„ 1 фак 1/2	60

Стање воде:

Пешта, 26.	дец.	5' 8"	преко 0.	маг.
Пожун, 26	„	4' 10"	„	обл.
Осек, 15	„	3' 8"	„	обл.
Сегедин, 18	„	18' 0"	„	сув.
Бездан, 3	„	7' 3"	„	сув.

ОГЛАСИ. Објава.

Од стране грађанског суда овог, овим се сваком до знања ставља, да је овдашњи становник Дамјан Обухковић дне 21: маја 1860. године преминао и после себе један део куће под бројем 2637 овде у Новом Саду оставио.

Позивају се дакле сви они, који право наслеђства напред означену непокретност имају, да то своје право за 45. дана — од дана, кад објављена трећи пут у листу овом изиђе, рачунајући, суду овом писмено пријаве, тим известније, што ће се у противном случају и по истечењу тога рока по смислу §. 580. гр. с. п. поступати, и по томе решена поспрештина на досад суду овом познату наследнику преписати дати.

Суд краљ. и слободно вароши у Новом Саду на 6. децембра 1869.

Јов. Радовановић с. р.,
судац варошки.

Имре Балла с. р.,
бележник. 11—3—3.

ОБЈАВА.

Суд сл. кр. вароши Новог Сада до јавног знања ставља, да ће се кућа бр. 1136. у Новом Саду у праву 6000 ф. а. вр. Анне удове Косвиц и заоставине Јосифа Косвица на јавној лицијацији, и то дана 21. јануара 1870. као на првој, а дана 21. фебруара 1870. као на другој лицијацији свагда у 3 сата после подне вишедавајућим продавати.

Условија пуна могу се код референта сенатора Манојловића прочути.

У Новом Саду 6. децембра 1869.

Јован Радовановић с. р.,
варошки судца.

ОБЈАВА.

Од стране грађанског суда овог као надгаторске власти овим се до обштег знања ставља, да је овдашњи грађанин Јосиф Ивак дне 4. децембра 1868. год. без опорукe преминао и да је после себе по гласу нађенима разних покретних ствари и половињу куће под бр. 1486 овде у Новом Саду оставио.

Позивају се дакле сви они, који право наслеђства на речену поспршту сермију имају, да се по смислу §. 580 г. с. п. за 45 дана, од дана, кад објављена трећи пут средством листа овог обнародована буде, рачунајући, суду овом писмено пријаве тим известније, што ће се у противном случају и по истечењу тога рока, речена сермија досад суду овом познатим наследницима споменутог покојника предати, односно пак на име његово преписати дати.

У Новом Саду, дне 15. новембра 1869.

Јован Радовановић с. р.,
варошки судца.

Имре Балла,
шодбележник. 12—3—3

Објава.

Јавља се господа акционарима новосадске штедионице (шпаркаса), да ће се по смислу штатута држати ђенерална скупштина 14. (26.) фебруара о. г. у 9 сати пре подне у сали код „царице Јелисавете“, на коју се позивају сви акционари.

Уједно се умољавају господа акционари, да сваки најдаље до 10. (22.) фебруара о. г. своју акцију замени са једном листом за гласање у дотичном званију завода, да би се тиме његово право гласања при ђенералној скупштини доказати могло, јер од тога дана, неће се издати ниједна листа на гласање, без које не може нико своје право гласања употребити.

Предмети, о којима ће се на ђенералној скупштини решавати следећи су:

- а.) Ревизија годишњег рачуна и испитивање готовине; затим избор новог одбора за ревизију.
- б.) Опредељење оне новчане квоте која је у резервном фонду за добре цели намењена, и питање о плаћању дивиденда.
- в.) Потребно измене штатута.
- г.) Избор председника и 30 одборски чланова.
- д.) Поставање закључака који цело друштво вежу.

Нови Сад 10. јануара п. р. 1870.

Франц пл. Горјушп,
председник штедионице.

13—2—3

Платонова штампарија у Новом Саду 1870